

Kai Trampedach en Alexander Meeus (ed.), *The Legitimation of Conquest. Monarchical Representation and the Art of Government in the Empire of Alexander the Great* (Franz Steiner Verlag; Stuttgart, 2020) 363 p., ill., € 68 ISBN 9783515127837

Macht en legitimatie: Alexander de Grote

The Legitimation of Conquest brengt veertien artikelen bijeen over de machtslegitimatie van Alexander III van Macedonië. Uitgangspunt is de *Herrschaftssoziologie* van Max Weber, diens *charisma*-begrip (dat voor Alexander gemáákt lijkt te zijn) en het onderscheid tussen 'Macht' en 'Herrschaft'. De bundel is gebaseerd op twee workshops in Duitsland en Italië in respectievelijk 2016 en 2018. Alle bijdragen zijn in het Engels.

De redacteurs onderscheiden in de inleiding vier groepen, bij wie Alexanders veranderende koningschap gelegitimeerd moest worden: (1) het koninklijk hof en leger dat met hem meereisde, (2) de achtergebleven Macedoniërs, (3) de Grieken en (4) lokale elites. Die laatste categorie, de grootste groep, komt er bekaaid van af. De meeste artikelen gaan over Grieken en Macedoniërs in het Westen van het Alexanderrijk.

De bijdragen zijn verdeeld over drie hoofdthema's. In het eerste deel staat Alexanders zelfpresentatie centraal. Tonio Hölscher bespreekt Alexanders heroïsche persona. Hij doet dat vanuit een Grieks perspectief en hecht misschien te veel waarde aan de idee (uit de Romeinse tijd) dat Alexander zich liet inspireren door Homerische helden, met name Achilles. Kai Trampedach bespreekt passages in de bronnen waarin Alexander de goden consulteert. Hij pleit ervoor deze divinatiescènes te beschouwen als historisch, en niet als latere verzinsels. Dat lijkt me juist. Koningen in het oude Nabije Oosten waren onderhevig aan allerlei religieuze plichten, vooral in oorlogssituaties. Trampedach gaat niet al te diep in op de religieuze en rituele aspecten van Alexanders koningschap. In

zijn conclusie houdt hij het erop dat het zoeken van goddelijke steun voor Alexander een *public relations tool* was en dat dit zijn Macedonische soldaten moest inspireren om te gaan vechten. Christian Mann bespreekt atletiekwedstrijden tijdens Alexanders campagne. Hij gaat in op de verschillende functies die deze *agones* mogelijk hadden volgens evenzovele interpreten; zelf benadrukt hij verstandig genoeg de rol van collectieve rituelen voor het creëren van cohesie binnen Alexanders leger, al blijft de religieuze dimensie wat onderbelicht. Matthias Haake onderzoekt in een van de belangrijkste artikelen in deze bundel de betekenis van (extreem) theatraal geweld voor de legitimering van Alexanders macht.

De bijdragen verzameld in het tweede deel gaan over interacties tussen het Macedonische hof en lokale elites. Ralf von den Hoff bespreekt wijdingen van Philippos II en Alexander III in een aantal Griekse heiligdommen, onder meer het Zeusheiligtom te Olympia en de Akropolis van Athene. Hij beschouwt deze religieuze wijdingen, terecht, als vormen van communicatie. De conclusie biedt helaas niet veel meer dan een overzicht van verschillen in 'religieuze politiek' tussen vader en zoon; hoe deze schenkingen politieke steun genereren blijft onduidelijk. Shane Wallace bespreekt legitimatiestrategieën gericht op Griekse steden. De omvang van het Macedonische militaire succes was dusdanig dat Griekse elites over elkaar heen buitelden om zich met Alexander te associëren en zich daarmee als het ware vrijwillig aan het Macedonische imperialisme onderwierpen. Wilhelm Köhler

betoogt heel gedetailleerd dat het negende hoofdstuk van het Bijbelboek Zacharia begrepen moet worden als een ooggetuigenverslag van de Macedonische verovering van de Levant. Dit is de eerste maal dat we een niet-Grieks perspectief op de Macedonische expansie te zien krijgen. Zo ook in Michael Jursa's bijdrage. De Macedonische overname van het Perzische Rijk leidde vaak tot verschuivingen in lokale machtsverhoudingen; Jursa laat zien hoe door een dergelijke *regime change* in Babylon de priesters de macht en status terugkregen die zij in de laat-Perzische tijd waren kwijtgeraakt. Tot besluit van dit rondje langs lokale bevolkingsgroepen laat Maurizio Giangliulo zien dat de 'nieuwe' steden die Alexander stichtte in Centraal-Azië en India veelal geplaatst werden nabij bestaande verkeersknooppunten in dichtbevolkte gebieden en door lokale bewoners werden bevolkt – een welkome bijdrage aan een breder, recent pleidooi tegen het moderne geloof in de 'mythe van het lege land' in de Macedonische propaganda.

In het derde en laatste deel staan bijdragen over bureaucratie en instituties. Manuela Mari analyseert de relatie tussen de Macedonische koning en de *Makedones*, de *ethnos* van mannelijke krijgers. Het artikel gaat daarmee over de Macedonische identiteit en de cruciale rol van de koning als oorlogsaanvoerder. Maxim Kholod gaat uitgebreid in op het gebruik van de titel *basileus*, 'koning', in Alexanders dynastie. Hij stelt vast dat de 'koningen' van Macedonië vóór Alexander de koningstitel niet gebruikten. Dat verandert radicaal met Alexander, voor wie de titel *basileus* in een flink aantal inscripties is geattesteerd, maar op zijn munten niet. Het overigens uitstekende

artikel eindigt met vrijblijvende bespiegelingen over de mogelijke betekenis van die titel, waarbij met nadruk wordt betoogd dat Alexander zich ermee wilde distantiëren van de Achaemeniden – die tamelijk oriëntalistisch gestereotypeerd worden –, maar over het hoofd wordt gezien dat als Griekse auteurs van de Klassieke periode het over 'de' *basileus* hadden, ze altijd de Perzische koning bedoelden. De twee laatste artikelen in dit derde deel, van Michele Faraguna en Andrew Monson, zijn de enige die zich diepgaand bezighouden met de categorieën van Weber. Beiden behandelen aspecten van bestuur en fiscaliteit in Klein-Azië voor en na de Macedonische verovering.

De bundel wordt besloten met een uitstekend artikel van Alexander Meeus over continuïteit en discontinuïteit in de legitimatie van Alexanders opvolgers, de Diadochen, en een korte nabeschouwing door Hans-Joachim Gehrke, die veertig jaar geleden een nu klassiek artikel publiceerde over het charisma van Alexanders opvolgers.

Veel bijdragen zijn kort en exploratief en de hypothesen erin zijn soms nog niet helemaal uitgewerkt. Dat leidt de ene keer tot een prettige vrije uitloop van gedachten, de andere keer tot het opnieuw uitvinden van allerlei wielen. Omdat alle auteurs vanuit dezelfde vragen werken, kent de bundel een relatief sterke samenhang. Eén historische groep schittert echter door afwezigheid en dat is, met de Macedoniërs, de belangrijkste groep door wie de veroveraar Alexander geaccepteerd moest zien te worden: de Perzen en andere Iraniërs op wier steun zijn heerschappij gebaseerd was.

Rolf Strootman, Universiteit Utrecht